EVROPSKA
KOMISIJA

Bruselj, 5.7.2019
COM(2019) 322 final

POROČILO KOMISIJE EVROPSKEMU PARLAMENTU IN SVETU

Trinajsto letno poročilo za leto 2018 o izvajanju pomoči Skupnosti v skladu z Uredbo Sveta (ES) št. 389/2006 z dne 27. februarja 2006 o oblikovanju instrumenta finančne podpore za spodbujanje gospodarskega razvoja turške skupnosti na Cipru

POROČILO KOMISIJE SVETU IN EVROPSKEMU PARLAMENTU IN SVETU

Trinajsto letno poročilo za leto 2018 o izvajanju pomoči Skupnosti v skladu z Uredbo Sveta (ES) št. 389/2006 z dne 27. februarja 2006 o oblikovanju instrumenta finančne podpore za spodbujanje gospodarskega razvoja turške skupnosti na Cipru

1. UVOD

Uredba Sveta (ES) št. 389/2006[1] (v nadaljnjem besedilu: uredba o pomoči) je podlaga za zagotavljanje pomoči turški skupnosti na Cipru, v skladu s katero se zahteva letno poročanje Svetu in Evropskemu parlamentu. To poročilo zajema leto 2018.

2. NAČRTOVANJE POMOČI

Med letom 2006 in koncem leta 2018 je bilo dejavnostim v okviru uredbe o pomoči namenjenih 520 milijonov EUR. Oktobra 2018 je bil letnemu akcijskemu programu za leto 2018 dodeljen znesek v višini 34,5 milijona EUR[2]. Večletni finančni okvir za obdobje 2014–2020 določa večletno perspektivo za program s stabilnim letnim financiranjem. Vendar je program pomoči, katerega namen je olajšati ponovno združitev Cipra, začasen, tako uredba o pomoči kot Uredba Sveta št. 1311/2013[3] o določitvi večletnega finančnega okvira pa omogočata revizijo v primeru ponovne združitve.

3. MEHANIZMI IZVAJANJA

Program se izvaja na tistih območjih Republike Ciper, kjer vlada Republike Ciper ne izvaja dejanskega nadzora in kjer se pravni red Evropske unije v skladu s Protokolom 10 Pogodbe o pristopu začasno ne uporablja. Pomoč se izvaja predvsem z neposrednim upravljanjem s strani Evropske komisije, nekatere projekte pa posredno upravljajo Program Združenih narodov za razvoj (UNDP), Evropska banka za obnovo in razvoj (EBRD), organizacija British Council ali organizacija Northern Ireland Co-operation Overseas (NI-CO).

Komisija deluje v posebnih političnih, pravnih in diplomatskih razmerah. Sklepati je treba *ad hoc* dogovore, da se lahko izvaja program in hkrati spoštujejo načela dobrega finančnega poslovodenja. Pri programih pomoči, ki jih financira EU, bi v običajnih razmerah sporazumi z vlado države upravičenke vzpostavili pravni okvir za razvojno pomoč. Takih sporazumov za pomoč turški skupnosti na Cipru ni mogoče sprejeti. Upravljanje in zmanjšanje s tem povezanega tveganja je del odgovornosti Komisije, med sprejetimi ukrepi pa so intenzivno spremljanje pogodb in zagotavljanje podpore upravičencem, revidirani plačilni pogoji in previden pristop k uporabi bančnih jamstev. Pomoč vključuje precejšen znesek nepovratnih sredstev, ki zahtevajo upravljanje intenzivne porabe virov.

Za zagotovitev uspešnega in trajnostnega izvajanja v takem okolju mora turška skupnost na Cipru v celoti sodelovati pri pripravi na prevzem pravnega reda Evropske unije po rešitvi vprašanja.

---

1 UL L 65, 7.3.2006, str. 5.
2 Sklep Komisije C(2018) 6695.
3 UL L 347, 2.12.2013, str. 884.

Programska skupina uporablja prostore urada EU za podporo programa (EUPSO) v severnem delu Nikozije. Predstavništvo Komisije na Cipru organizira tudi srečanja, seminarje in tiskovne konference ter obvešča ciprsko javnost po celotnem otoku, med drugim tudi o programu pomoči. Poleg tega informacijska točka EU, ki je financirana v okviru programa pomoči, izvaja številne ukrepe, povezane s komunikacijo in prepoznavnostjo, pri čemer zagotavlja informacije o politikah EU, prednostnih nalogah in ukrepih v podporo turški skupnosti na Cipru ter spodbuja evropsko kulturo.

4. IZVAJANJE V OBDOBJU POROČANJA

4.1. Splošni pregled

Komisija nadaljuje izvajanje uredbe o pomoči in s tem na splošno podpira ponovno združitev. Pripravljena je prilagoditi program zaradi morebitnih dogovorov, doseženih v pogovorih o rešitvi tega vprašanja.

Dejavnosti v letu 2018 so vključevale nadaljevanje številnih uveljavljenih in uspešnih projektov, kot so štipendije EU ter ukrepi za krepitev zaupanja v podporo odboru za pogrešane osebe in tehničnemu odboru za kulturno dediščino.

Pomoč ključnim gospodarskim sektorjem, ki se pripravljajo na rešitev vprašanja, je bila okrepljena s projekti za razvoj zasebnega sektorja in podeželskih območij, kakor tudi za razvoj človeških virov. Nadaljevala so se prizadevanja za vidne izboljšave na področju izkoreninjenja živalskih bolezni in varnosti hrane.

V zmogljivostih upravičencev, ki so potrebne za učinkovito izvajanje pravnega reda Evropske unije po celoviti rešitvi vprašanja, je še vedno precej vrzeli, številna pravna besedila pa še vedno niso bila odobrena. Vendar turška skupnost na Cipru bolje razume izzive, ki so povezani z izvajanjem pravnih besedil, usklajenih s standardi EU.

Nepovratna sredstva ostajajo bistven del programa. Pri programu štipendij si je Komisija še naprej pomagala z zunanjim izvajanjem, da je poskrbela, da nepovratna sredstva pravočasno in učinkovito dosežejo upravičence.

Poleg tega od leta 2008 enota za upravljanje projektov, ustanovljena na podlagi pogodbe za storitve tehnične pomoči, zagotavlja storitve v podporo pri izvajanju shem nepovratnih sredstev. Ta enota za upravljanje projektov, ki je bila leta 2018 preimenovana v skupino za zagotavljanje podpore pri nepovratnih sredstvih, še naprej zagotavlja dragoceno pomoč Komisiji v smislu večje učinkovitosti in zagotovil pri operativnem upravljanju, izvajanju in spremljanju shem nepovratnih sredstev.

Eno od stalnih vprašanj je izgradnja kanalizacijskega omrežja v Famagusti, za katero je Komisija decembra 2013 prekinila pogodbo. Spor z nekdanjim pogodbenikom je bil predložen v arbitražo, ker so bile izčrpane vse možnosti za mirno rešitev. Hkrati je bil leta 2018 objavljen razpis za s tem povezana sanacijska dela.

Ob koncu leta se je v okviru programa skupno izvajalo 206 pogodb.

4.2. Napredek pri doseganju ciljev

Splošni cilj programa pomoči je olajšanje ponovne združitve Cipra, in sicer s spodbujanjem gospodarskega razvoja turške skupnosti na Cipru, pri čemer je posebna pozornost namenjena gospodarskemu povezovanju otoka, izboljšanju stikov

med obema skupnostma in z EU ter pripravam na prevzem pravnega reda Evropske unije.

Dejavnosti za dosego vsakega od ciljev uredbe o pomoči v letu 2018 so bile:

4.2.1. Cilj 1: Razvoj in prestrukturiranje infrastrukture

Decembra 2018 je bil z UNDP podpisan sporazum o prispevku za izvajanje novega instrumenta za lokalno infrastrukturo. Ta instrument je zasnovan kot pregleden mehanizem za racionalizacijo prednostnih naložb v infrastrukturo v okviru programa pomoči. Vrednost sporazuma o prispevku za triletno obdobje je 17,7 milijona EUR.

Cilj instrumenta je zagotoviti podporo za opredelitev, preverjanje, razvoj, naročanje in fizično izvajanje ustreznih naložb v lokalno infrastrukturo. Projekti bodo izbrani prek rednih razpisov za prijavo interesa, namenjenih lokalnim upravičencem. Naslednji okvirni ožji izbor vključuje projekte, pripravljene za izvajanje v začetku leta 2019:

- projekt sanacije reke Pedieos/Kanlıdere;
- razgradnja stare čistilne naprave v Nikoziji;
- razširitev čistilnih naprav v krajih Morphou/Güzelyurt in Famagusta;
- izgradnja obrata za kompostiranje zelenih odpadkov v Nikoziji.

Podrobna študija izvedljivosti, ki jo je financirala EU, za sanacijo reke Pedieos/Kanlıdere je bila zaključena decembra 2018. Vanjo je vključena ureditev linearnega parka vzdolž reke v dolžini približno 5 km, v kateri so zajeti protipoplavni ukrepi, kolesarske poti in pešpoti, rekreacijske površine in objekti za okoljsko izobraževanje. Ta projekt obeh skupnosti, ki se bo izvajal severno in južno od zelene črte, naj bi ciprski skupnosti združil prek rekreacijskih dejavnosti.

V vodnem sektorju je bila decembra 2018 podpisana pogodba za naročilo gradenj v vrednosti 10,9 milijona EUR za izgradnjo nikozijskega odseka kanalizacijskega zbiralnika v severnem delu Nikozije. Komisija je podpisala tudi s tem povezano pogodbo o storitvah za nadzorovanje del v vrednosti 0,7 milijona EUR. Dela naj bi se začela v drugem četrtletju leta 2019 in naj bi trajala 33 mesecev. Projekt bo vključeval položitev približno 13 km kanalizacijskih cevi in izgradnjo štirih črpalnih postaj za preusmeritev odpadne vode iz Nikozije v čistilno napravo obeh skupnosti Mia Milia/Haspolat v Nikoziji, ki je bila prav tako projekt, ki ga je financirala EU in je bil zaključen leta 2013. Ker obstoječi kanalizacijski zbiralnik, ki pokriva osrednji, severni in južni del Nikozije, zdaj deluje s polno zmogljivostjo, bo kanalizacijski zbiralnik v severnem delu Nikozije olajšal priključitev več mestnih območij na čistilno napravo v skladu z direktivo o čiščenju komunalne odpadne vode.

Decembra 2018 sta bili podpisani pogodba za naročilo gradenj v vrednosti 2,14 milijona EUR in pogodba o storitvah v vrednosti 0,5 milijona EUR za projekt, ki ga financira EU, za izgradnjo namakalnega sistema za ponovno uporabo očiščene odpadne vode iz čistilne naprave v kraju Morphou/Güzelyurt. Dela so se začela februarja 2019 in bodo trajala 29 mesecev. V okviru tega projekta se bo z izgradnjo vodnega rezervoarja in sistema za distribucijo vode za namakanje uporabljala očiščena odpadna voda iz čistilne naprave. To bo olajšalo varno ponovno uporabo 500 milijonov litrov visokokakovostne vode za namakanje lokalnih kmetijskih rastlin na leto. S tem projektom namerava Komisija ozaveščati o koristih ponovne uporabe očiščene odpadne vode za namakanje kmetijskih zemljišč v severnem delu Cipra.

Študija izvedljivosti in idejni načrt distribucijskega sistema za uporabo očiščene odpadne vode iz čistilne naprave obeh skupnosti Mia Milia/Haspolat v Nikoziji sta

zaključena. Končni podrobni načrt in z njim povezana razpisna dokumentacija za ta pomembni projekt obeh skupnosti sta v zaključnih fazah odobritve; pričakuje se, da bosta pripravljena v drugem četrtletju leta 2019.

Razpis za potrebna sanacijska dela kanalizacijskih omrežij v Famagusti je bil objavljen leta 2018. Pogodba za naročilo gradenj in z njo povezana pogodba o storitvah nadzora sta bili podpisani aprila 2019.

Začele so se pripravljalne dejavnosti za prvo fazo razgradnje stare čistilne naprave v Nikoziji. S projektom bodo zagotovljeni obrati za predhodno obdelavo tokov odpadne vode iz živilske industrije in zmanjšana površina lagun, ki se uporabljajo za nadaljnjo obdelavo teh tokov.

Pomoč v sektorju trdnih odpadkov se je nadaljevala z različnimi ukrepi. Dve pogodbi, tj. „Razširitev odlagališča odpadkov v kraju Koutsoventis/Güngör“ in „Razplinjevalna naprava odlagališča odpadkov“ , podpisani decembra 2017, se dokončujeta. Prvi del razširjenega odlagališča odpadkov je bil turški skupnosti na Cipru predan v uporabo septembra 2018.

S pomočjo strokovnjakov Komisije je bilo pravno besedilo o odpadni embalaži v skladu s standardi EU in dobro prakso dokončno oblikovano decembra 2018. S stalnim prizadevanjem za trajnostno ravnanje z odpadno embalažo program pomoči podpira razvoj in ustanavljanje organizacij, ki prevzemajo odgvornost proizvajalca. V ta namen so se začele razprave z organizacijo Green Dot Cyprus. Poleg tega je bila podatkovna zbirka za ravnanje s trdnimi odpadki, ki je bila dokončana leta 2017 in temelji na evropskem katalogu trdnih odpadkov, leta 2018 razširjena, da vključuje tudi odpadne vode. Ker je upravičenec uspešno začel „uporabljati“ podatkovno zbirko, sedanji načrti za leto 2019 predvidevajo njeno nadaljnjo širitev, da bi vključevala tudi sledenje odpadne embalaže in upravljanje izdajanja dovoljenj za delovanje organizacij, ki prevzemajo odgovornost proizvajalca.

Namestitev, priprava in zagon novega obrata za sterilizacijo, namenjenega obdelavi nevarnih medicinskih odpadkov, so bili avgusta 2018 zaključeni s podpisom začasnega potrdila o prevzemu. Ta projekt je bil dodatno okrepljen s projektom tehnične zmogljivosti, ki je vključeval načrtovanje in vzpostavitev trajnostnega sistema za ravnanje z medicinskimi odpadki. Zagotavljanja nadaljnje pomoči končnemu upravičencu se nadaljuje tudi v letu 2019, da bi prispevala k zagotovitvi trajnostnega delovanja.

Nazadnje, v shemah nepovratnih sredstev, ki podpirajo civilno družbo in lokalne skupnosti, je bilo obravnavano tudi ravnanje s trdnimi odpadki. Dodeljena nepovratna sredstva vključujejo vzpostavitev postaj za pretovarjanje trdnih odpadkov in okolju prijazno ravnanje z odpadki v skladu z doslednim načrtom za ravnanje s trdnimi odpadki, ki ga je razvila EU. Projekti napredujejo in naj bi bili zaključeni do decembra 2020.

Razpisna dokumentacija za dobavo laboratorijske opreme in instrumentov za analizo zraka, goriva in vode je bila objavljena decembra 2018. Pogodba naj bi bila podpisana v tretjem četrtletju leta 2019. Oprema, dobavljena v okviru te pogodbe, bo omogočala analizo in spremljanje kakovosti za doseganje skladnosti z direktivami EU.

V okviru proračuna programa pomoči za leto 2018 je bil odobren tudi projekt „Dobava opreme za spremljanje kakovosti zraka“, poleg tega so bile pripravljene tudi tehnične specifikacije za razpis, katerega objava je predvidena sredi leta 2019. Z

opremo bo izboljšana obstoječa mreža spremljanja kakovosti zraka, vzpostavljena v obdobju 2009–2010 s financiranjem EU.

Novembra 2018 je bila podpisana okvirna pogodba za tehnično pomoč za izvajanje programa za energijsko učinkovitost v šolah. Na podlagi pogodbe bo ocenjeno stanje na področju energijske učinkovitosti v desetih pilotnih šolah, na podlagi tega pa bo pripravljena študija izvedljivosti, v kateri bodo podrobno opredeljeni morebitni ukrepi za povečanje energijske učinkovitosti v obstoječih stavbah. Pogodba je namenjena tudi povečanju ozaveščenosti o energijski učinkovitosti v šolah.

Nazadnje, trenutno se pripravljata projekt „Dobava opreme za ukrepanje ob nesrečah za preprečevanje onesnaževanja vode“, ki je bil odobren v okviru proračuna programa pomoči za leto 2018, in razpisna dokumentacija zanj. Pričakuje se, da bi bil lahko ta razpis objavljen sredi leta 2019.

4.2.2. Cilj 2: Spodbujanje socialnega in gospodarskega razvoja

Projekt „Tehnična pomoč zasebnemu sektorju“, ki se je začel izvajati novembra 2015, je bil zaključen septembra 2018. Za zagotovitev njegove trajnosti se bo delo v okviru tega projekta na področju inovacij in podjetništva nadalje spremljalo prek sporazuma o prispevku, ki je bil decembra 2018 podpisan z organizacijo Northern Ireland Cooperation Overseas (Ni-CO). Triletni projekt „Inovativno podjetništvo in dialog“ ima skupni proračun v višini 3 milijone EUR. Ukrep je odziv na potrebo po večjem številu skupnih prostorov na Cipru za boljše sodelovanje, izmenjavo izkušenj in mnenj, učinkovita partnerstva in raziskave. Namen ukrepa je odpreti fizične in virtualne prostore za inovatorje, podjetnike in raziskovalce, dialog med skupnostma in izmenjavo znanja.

Aprila 2018 je bil objavljen razpis za zbiranje predlogov „Konkurenčna podjetja, grozdi in organizacije za podporo podjetjem“ s proračunom v višini 5 milijonov EUR. Pričakuje se, da bodo posamezne pogodbe o nepovratnih sredstvih podpisane v drugem četrtletju leta 2019. Okvirna pogodba za pripravo tehničnih specifikacij za informacijske sisteme za podporo lokalnim organom pri izvajanju sheme za nadzor trga je bila podpisana septembra 2018.

Poleg tega se je še naprej izvajal sporazum z EBRD o prenosu pooblastil, ki je namenjen obravnavanju dveh temeljnih elementov, potrebnih za okrepitev konkurenčnega položaja lokalnih MSP, tj. dostopa do finančnih sredstev in poslovnega svetovanja. Do decembra 2018 je bilo odobrenih, v fazi izvajanja ali zaključenih 53 svetovalnih projektov.

Na področju razvoja podeželja je Komisija decembra 2018 podpisala novo pogodbo za zagotavljanje tehnične pomoči prek služb za kmetijsko svetovanje. Pogodba se bo izvajala 30 mesecev. Komisija je objavila tudi razpis za zbiranje predlogov (Razvoj podeželja IV) s proračunom v višini 5 milijonov EUR (polovica za živinorejo in polovica za kmetijske rastline). Pričakuje se, da bodo posamezne pogodbe podpisane v četrtem četrtletju leta 2019.

Leta 2018 so se v okviru tehnične pomoči EU dodatno izboljšale zmogljivosti veterinarjev za preprečevanje in izkoreninjene živalskih bolezni ter nadzor nad njimi. Posledično je bilo veterinarjem omogočeno načrtovanje in izvajanje programov za nadzor in izkoreninjenje bolezni ter nadzor nad njimi v skladu z zahtevami EU. Okrepljene so bile tudi zmogljivosti za zgodnje odkrivanje in izkoreninjenje porajajočih se živalskih bolezni (kot so slinavka in parkljevka, tešinska bolezen, kuga

drobnice ter osepnice ovac in koz). Pripravljeni so bili načrti pripravljenosti na krize ter postopki za prispevanje k hitri in učinkoviti odpravi izbruhov živalskih bolezni.

Zaradi stalnega vzorčenja in testiranja živali (ki ju v celoti financira EU) je bilo približno 40 % kmetijskih gospodarstev za rejo ovac, koz in govedi razglašenih za proste živalskih bolezni, kot so bruceloza ter goveja tuberkuloza in levkoza, v skladu z zahtevami EU.

Po zaslugi instrumenta TAIEX in tehnične pomoči so bili dokončani pravna besedila in postopki za vključitev zasebnega sektorja (tj. zasebnih veterinarjev) v izvajanje programov za boj proti živalskim boleznim in drugih javnih veterinarskih nalog (kot je nadzor). To bi moralo prispevati k večjim lokalnim zmogljivostim za izvajanje veterinarskih programov in zahtev, usklajenih z EU. Poleg tega je bil vzpostavljen sistem za redno izmenjavo informacij in dokumentacije z deležniki o veterinarskih programih/dejavnostih. Cilj je prispevati k boljšemu medsebojnemu razumevanju in hitrejšemu izboljšanju ali rešitvi vprašanj med veterinarskimi službami in deležniki.

Leta 2018 je Komisija podpisala tudi novo pogodbo za naročilo gradenj v vrednosti 2,4 milijona EUR, da bi podprla izgradnjo sistema za odstranjevanje živalskih odpadkov v turški skupnosti na Cipru. Cilj je izboljšati javno zdravje, zdravje živali in okolje z uvedbo sistema za zbiranje, prevoz in odlaganje snovi živalskega izvora, ki jih ljudje ne uživajo (živalski stranski proizvodi). Na podlagi pogodbe se bo financirala izgradnja centralne lokacije za zbiranje, skladiščenje in sežiganje živalskih stranskih proizvodov in šestih satelitskih centrov za zbiranje in prevoz, porazdeljenih po severnem delu Cipra.

Leta 2018 se je v izobraževalnem sektorju še naprej izvajalo 15 pogodb o nepovratnih sredstvih, ki so bile dodeljene leta 2016 v okviru 1,5 milijona EUR vredne sheme nepovratnih sredstev za „inovacije in spremembe v izobraževanju VI“; deset od teh pogodb je bilo proti koncu leta dokončanih. Projekti se osredotočajo na izboljševanje zmogljivosti poučevanja/učenja v šolah z uvedbo programov za obšolske in mehke veščine ter ustanavljanjem znanstvenih laboratorijev in toplih gred za ekološko kmetovanje. Na drugi strani projekti vseživljenjskega učenja prispevajo k izboljševanju strokovne usposobljenosti arhitektov in inženirjev ter uvajajo podjetništvo in vseživljenjsko strokovno izpopolnjevanje, da bi izboljšali zaposljivost mladih.

Leta 2018 so bila v okviru 1,5 milijona EUR vredne sheme nepovratnih sredstev za „inovacije in spremembe v izobraževanju VII“ dodeljena nepovratna sredstva za deset dodatnih projektov. V okviru te nove sheme se šolski projekti osredotočajo na krepitev socialne vključenosti in mobilnosti otrok s posebnimi potrebami, izboljševanje učnih praks učenja angleškega in grškega jezika s pomočjo tehnologije ter uvajanje obšolskih dejavnosti za usposabljanja osnovnošolcev za življenje. Projekti vseživljenjskega učenja prispevajo k izboljševanju podjetniških znanj in spretnosti mladih in žensk, krepitvi praks socialnega podjetništva v turški skupnosti na Cipru in razvoju programov vseživljenjskega učenja za izboljšanje zaposljivosti mladih in invalidov. Projekti, financirani z nepovratnimi sredstvi, naj bi bili zaključeni do leta 2021.

Drugi projekt tehnične pomoči za „razvoj poklicnega izobraževanja, usposabljanja in trga dela (VETLAM II)“, ki se je začel izvajati novembra 2015, se je novembra 2018 končal. Projekt je pomagal pri reviziji in razvoju 41 poklicnih standardov za poklicna znanja in spretnosti. Poleg tega je prispeval k razvoju klasifikacije poklicev v skladu s standardi MOD ISCO-08, strategije za poklicne šole in aktivnih ukrepov trga dela

za tri izbrane prikrajšane skupine (mladi, ženske in invalidi). Prav tako so bili razviti postopki ocenjevanja učenja na delovnem mestu in programov vajeništva ter ustanovljena lokalna skupina ocenjevalcev.

V okviru nadaljnjega zagotavljanja podpore izobraževalnemu sektorju v skladu s prednostnimi nalogami strateškega okvira EU – izobraževanje in usposabljanje 2020 je bila podpisana okvirna pogodba. Tehnična pomoč je bila namenjena izvedbi ocene trenutnega stanja v izobraževalnem sektorju in njegove povezave z gospodarstvom, olajšanju priprave razvojnega načrta in zagotavljanju pomoči pri opredelitvi potreb, ki bi se lahko obravnavale s prihodnjo podporo EU na področju izobraževanja. Podpora se je končala decembra 2018, njeni rezultati pa se bodo upoštevali pri pripravi prihodnje podpore za izobraževalni sektor.

Na podlagi rezultatov predhodnega analitičnega dela sta bili z drugo fazo programa gospodarskega spremljanja, ki jo je izvedla Svetovna banka, zagotovljeni dodatna poglobljena analiza in tehnična pomoč na pomembnih področjih. Program je bil osredotočen na fiskalno analizo, finančno vzdržne organe javne uprave, gospodarske in trgovinske učinke ponovne združitve, razvoj zasebnega sektorja ter socialno vključevanje in makroekonomsko spremljanje. V skladu s političnimi prednostnimi nalogami v okviru programa pomoči so bila leta 2017 dodeljena dodatna sredstva v višini 4,8 milijona EUR, da bi si Svetovna banka še naprej prizadevala za nadgradnjo dosedanjega analitičnega in svetovalnega dela ter še naprej zagotavljala svetovanje in ciljno usmerjeno podporo turški skupnosti na Cipru do decembra 2020. V letu 2018 so se dejavnosti v okviru programa nadaljevale, pri čemer je bila ciljno usmerjena podpora namenjena razvoju zasebnega sektorja, kmetijskemu sektorju, socialnemu vključevanju in organom lokalne skupnosti.

4.2.3. Cilj 3: Spodbujanje sprave, ukrepi za krepitev zaupanja in podpora civilni družbi

Odbor za pogrešane osebe, ki ga program pomoči podpira prek ureditve o posrednem upravljanju s Programom Združenih narodov za razvoj, je nadaljeval terensko in laboratorijsko delo. Do konca leta 2018 je od skupno 2 002 pogrešanih oseb izkopal posmrtne ostanke 1 202 oseb. Od tega je bila za 927 oseb identiteta ugotovljena z genetskim testiranjem, posmrtni ostanki pa so bili vrnjeni njihovim družinam.

Decembra 2018 je bil sporazum o prispevku s Programom Združenih narodov za razvoj razširjen ter so bila zagotovljena sredstva v višini 3 milijone EUR za dejavnosti odbora za pogrešane osebe za leto 2019. V obdobju 2006–2019 je EU prispevala skupno 25,5 milijona EUR, kar znaša 75 % vseh sredstev, dodeljenih odboru v 13 letih.

Z minevanjem časa je vse težje pridobiti natančne informacije za določanje lokacij grobišč. To je ključni izziv, ki ga je zdaj treba obravnavati z obnovljenimi prizadevanji pri raziskovanju civilnih in vojaških arhivov na Cipru in v tujini ter z večjo uporabo orodij IT za olajšanje preiskav, izkopavanja in faz izkopa.

Dodatni enkratni znesek v višini 0,4 milijona EUR za običajno letno financiranje se financira s proračunom programa pomoči za leto 2017 na podlagi posebne zahteve odbora za pogrešane osebe. Zajema povišane stroške testiranja DNK in povišane stroške odškodnin ter popravil cest in zasebnih zemljišč, prizadetih zaradi izkopavanj. Poleg tega se z dodatnim enkratnim zneskom financira tudi študija izvedljivosti za odlagališče v kraju Dikomo/Dikmen.

Ob koncu leta 2017 so bile na podlagi dveletne preiskave pridobljene informacije o premestitvi posmrtnih ostankov iz kraja Askeia na odlagališče v kraju

Dikomo/Dikmen, kar se je domnevno zgodilo med letoma 1995 in 1996. EU, ki ni bila seznanjena s temi informacijami, je v obdobju 2009–2012 financirala projekt za sanacijo odlagališča. Januarja 2018 je Komisija odboru za pogrešane osebe posredovala tehnične specifikacije in risbe del, izvedenih v okviru projekta EU. Februarja 2018 je odbor za pogrešane osebe zahteval financiranje študije izvedljivosti, da bi se ocenila možnost izkopavanja na odlagališču z ustreznimi varnostnimi ukrepi za zmanjšanje sanitarnih tveganj izkopavanja ter za oceno stroškov takega izkopavanja in poznejše morebitne sanacije območja. Komisija je na to zahtevo odgovorila pozitivno in študija se trenutno izvaja.

Po zaslugi prizadevanj tehničnega odbora za kulturno dediščino obeh skupnosti je varstvo kulturne dediščine še vedno ključni element sprave in ukrepov krepitve zaupanja, ki so podprti v okviru programa pomoči. Skupaj je program kulturne dediščine prejel 14,7 milijona EUR sredstev EU, ki se uporabljajo za izboljšanje zaščite 75 spomenikov kulturne dediščine na celem otoku. To vključuje 58 zaključenih gradbenih projektov, devet zaključenih projektov projektiranja in osem tekočih projektov. V letu 2018 so bili glavni dosežki zaključek konservatorskih del za minaret Camii-Kebir in hamam v Paphosu, mošejo Tuzla v Larnaci in arheološke najdišče Agia Triada ter konservatorska dela na arheološkem najdišču v kraju Karpasia/Karpaz. V Famagusti so bili prenovljeni cerkvi sv. Marije Aramejske in sv. Marije Karmelske, revelin/kopenska vrata in cerkev sv. Ane. Sprejemajo se ukrepi za razvoj znanj in spretnosti oskrbnikov za zagotavljanje ustreznega vzdrževanja in oskrbe restavriranih spomenikov s strani upravičenih skupnosti.

Komisija se je leta 2015 hitro odzvala na pobudo voditeljev obeh ciprskih skupnosti za nove ukrepe za krepitev zaupanja in je prerazporedila potrebne vire za odprtje novih mejnih prehodov v krajih Deryneia in Lefka-Apliki. Mejna prehoda sta bila odprta 2. novembra 2018.

Podpora civilni družbi se je v letu 2018 nadaljevala. Državljanski prostor, tehnična pomoč za organizacije civilne družbe, je še naprej krepila zmogljivosti organizacij civilne družbe in spodbujala ugodno okolje za razvoj civilne družbe ter mreženje in skupne dejavnosti z grškimi organizacijami civilne družbe na Cipru in drugimi organizacijami civilne družbe v EU. Od leta 2015 je Državljanski prostor z mehanizmom „Grow Civic“ podprl 49 pobud za aktivno državljanstvo (od tega osem leta 2018) na področjih, kot so mir in sprava, mladi, izobraževanje, zdravje, umetnost, človekove pravice ali okolje. Forum civilne družbe, ki je platforma, na kateri lahko organizacije civilne družbe izražajo svoja pričakovanja in prednostne naloge, se je sestajal vsake tri mesece. Nastopal je kot pobudnik zagovorništva in spodbujal aktivno državljanstvo.

Septembra in oktobra 2018 so tretjič cel mesec potekale dejavnosti organizacij civilne družbe pod naslovom „festival odprtih vrat“ (Open Door Festival). Namenjene so bile povečanju ozaveščenosti o dejavnostih organizacij civilne družbe in njihove prepoznavnosti, spodbujanju prostovoljstva med ljudmi vseh starosti ter pospeševanju mreženja med organizacijami civilne družbe s sedežem v Nikoziji in organizacijami civilne družbena v drugih regijah. Med festivalom je več kot 60 združenj, fundacij, platform, pobud in aktivistov, vključno z desetimi organizacijami obeh skupnosti, organiziralo več kot 120 dejavnosti za srečanje z javnostjo in mreženje z drugimi organizacijami civilne družbe. Med organizacijami civilne družbe iz Limassola in Famaguste so bili organizirani obiski v okviru izmenjav med obema skupnostma, ki so bili deležni velikega zanimanja na obeh straneh.

Avgusta 2018 je bil organiziran študijski obisk Bruslja in Amsterdama, ki se ga je udeležil po en član iz osmih različnih organizacij civilne družbe. Namenjen je bil povečanju znanja in izkušenj o boju proti trgovini z ljudmi ter je udeležencem omogočil mreženje na ravni EU.

V letu 2018 se je končalo 18 tekočih pogodb o nepovratnih sredstvih, dodeljenih v okviru shem „Civilna družba v akciji IV in V“, v okviru sheme „Civilna družba v akciji VI“ pa je bilo podpisanih osem novih pogodb. Z njimi se financirajo različni ukrepi na področjih okolja, človekovih pravic, umetnosti in športa za okrepitev zmogljivosti organizacij civilne družbe ter spodbujanje vključenosti državljanov in izmenjav med skupnostma.

Junija 2018 je bil objavljen nov razpis za zbiranje predlogov „Skupaj proti trgovini z ljudmi“ (Together Against Trafficking in Human Beings) za spodbujanje učinkovitega in usklajenega odzivanja na vse oblike trgovine z ljudmi, preprečevanje trgovine z ljudmi in izboljšanje dostopa žrtev do pravic.

4.2.4. Cilj 4: Približevanje turške skupnosti na Cipru Evropski uniji

Upravljanje „programa štipendij EU“ je bilo v študijskem letu 2014–2015 naloženo organizaciji British Council. Proračunska sredstva, ki so bila na voljo v okviru razpisa za leto 2018/2019, so omogočila financiranje 171 štipendij za študijsko leto 2018/2019. Te štipendije prek jezikovnih tečajev in pripravniških programov podpirajo študente v prvem letniku dodiplomskega študija, diplomante na magistrskih in doktorskih programih ter raziskovalce in strokovnjake pri nadaljnjem razvoju njihovega jezikovnega in poklicnega znanja v državah članicah EU. Program štipendij je od leta 2007 več kot 1 400 študentom in strokovnjakom iz turške skupnosti na Cipru zagotovil dostop do štipendij.

Nadaljevanje te sheme se šteje za bistveno in večja prizadevanja bodo usmerjena v potrebe in vrzeli v turški skupnosti na Cipru. Organizacija British Council v okviru dejavnosti za upravljanje programa štipendij vsako leto organizira dan „Študij v Evropi“, da bi študentom zagotovila informacije o možnostih za študij v EU. Zadnja leta se razvijajo spletne mreže nekdanjih udeležencev, da bi okrepili stike in profesionalne odnose med štipendisti. Organizacija British Council stalno spremlja srednjeročni učinek, na primer stopnje vračanja študentov na Ciper in uspešnost pri iskanju zaposlitve.

V letu 2018 se je nadaljevalo veliko povpraševanje po informacijah o EU v turški skupnosti na Cipru. Informacijska točka EU, ki se upravlja skupaj s predstavništvom Evropske komisije na Cipru, je začela delovati v začetku leta 2015 in se financira s skupnim proračunom, ki znaša 3 milijone EUR za 60-mesečno obdobje (s podaljšanjem pogodbe). Zagotovila je veliko prepoznavnost EU, njenih politik in programa pomoči. Doslej je informacijska točka EU pokrivala več kot 25 tem, povezanih z EU, vključno z okoljem (voda, energija, recikliranje in biotska raznovrstnost), ekološkim kmetovanjem, zdravjem in varnostjo pri delu, varnostjo hrane ter dobrobitjo in zdravjem živali. Obravnavala je tudi teme, kot so človekove pravice, pravice invalidov, pravice otrok, enakost spolov, pravice lezbijk, gejev, biseksualnih in transspolnih oseb (LGBT) ter pravice potrošnikov

Leta 2018 je informacijska točka EU organizirala 50 dogodkov (od tega 34 v Nikoziji in 16 zunaj nje), vključno z dnevom Evrope, evropskim tednom boja proti rasizmu, evropskim tednom mladih in mednarodnim dnevom mladih, evropsko nočjo raziskovalcev, dnevom EU proti trgovini z ljudmi, tednom mobilnosti in varnostjo v

prometu ter evropskim tednom malih in srednjih podjetij. Ti dogodki so privabili več kot 5 144 udeležencev, kar kaže na povečano zanimanje skupnosti (4 849 udeležencev na dogodkih leta 2017 in 4 382 udeležencev na dogodkih leta 2016). Število dogodkov, organiziranih v sodelovanju s šolami, se je povečalo, da bi se zagotovil širši doseg.

V letu 2018 je bilo razdeljenih 5 151 informacijskih proizvodov in 12 glasil (od odprtja informacijske točke pa skupno 18 835 informacijskih proizvodov in 42 glasil). V lokalnih medijih je bilo leta 2018 objavljenih 493 člankov in 45 televizijskih spotov (od začetka projekta pa 1 759 člankov in 160 televizijskih spotov). Priljubljenost dejavnosti potrjuje promet na strani „Abbilgi“ na omrežju Facebook (v letu 2018 je prejela 2 982 novih „všečkov“, od njenega odprtja pa skupno 13 998). Do konca leta 2018 je stran na omrežju Facebook dosegla 291 829 objav.

Informacijska točka EU je promocijo vseh razpisov za zbiranje predlogov ter drugih projektov in dogodkov, ki se financirajo v okviru programa pomoči, podprla tudi z objavami in opomniki na omrežju Facebook, nameščanjem plakatov v izložbe javnih lokalov, gostitvijo dogodkov in lansiranjem projektov na svojem javnem mestu. Navezala je strateška partnerstva z drugimi projekti, ki jih financira EU, in projekti tehnične podpore ter z ustreznimi službami in organizacijami civilne družbe.

4.2.5. Cilja 5 in 6: Priprava turške skupnosti na Cipru na prevzem in izvajanje pravnega reda Evropske unije

Instrument Komisije za izmenjavo informacij in tehnično pomoč (TAIEX) se uporablja za izvedbo ciljev 5 in 6 uredbe o pomoči ter tako turški skupnosti na Cipru pomaga pri pripravah na izvajanje pravnega reda Evropske unije glede na prekinitev njene začasne neuporabe ob začetku veljavnosti celovite rešitve ciprskega vprašanja.

Pomoč se je v letu 2018 nadaljevala na 17 glavnih področjih ali „sektorjih“ pravnega reda Evropske unije. Leta 2018 je bilo organiziranih skupaj 207 dogodkov. Ukrepi instrumenta TAIEX so med drugim vključevali strokovne misije, delavnice in študijske obiske. Zainteresirane strani turške skupnosti na Cipru so pokazale bistveno večjo ozaveščenost glede zahtev pravnega reda EU v večini aktivnih sektorjev instrumenta TAIEX.

Nadaljevala se je podpora trgovini prek zelene črte (Uredba št. 866/2004). Neodvisni strokovnjaki so leta 2018 sodelovali pri rednih fitosanitarnih inšpekcijskih pregledih proizvodov iz krompirja in agrumov, pri čemer so vzeli vzorce medu za analizo in pripravili posodobljen seznam plovil, katerih ulov je mogoče prodajati prek zelene črte.

4.3. Finančno izvrševanje (pogodbe in izplačila)

4.3.1. Sklepanje pogodb

Komisija je v letu 2018 podpisala pravne obveznosti v višini 56,2 milijona EUR, kar pomeni, da je bil vzpostavljen nadzor nad precejšnjim zneskom zbranih sredstev, ki so v okviru programa pomoči ostala nedodeljena.

4.3.2. Plačila

Plačila so v letu 2018 znašala 26,3 milijona EUR (17,2 milijona EUR v letu 2017).

4.4. Spremljanje

Komisija je neposredno odgovorna za izvajanje večine projektov (neposredno upravljanje). Raven spremljanja, ki ga izvajajo službe Komisije, je visoka, poteka pa v obliki stalnih stikov z izvajalci, „obiski na kraju samem“, sestanki na kraju samem in sestanki usmerjevalnih odborov. Enota za upravljanje projektov/skupina za zagotavljanje podpore pri nepovratnih sredstvih je še naprej podpirala Komisijo s spremljanjem izvajanja pogodb o dodelitvi nepovratnih sredstev/projektov, ki so bili dodeljeni lokalnim skupnostim za njihov razvoj ter malim, srednjim in podeželskim podjetjem, organizacijam civilne družbe, šolam ter organizacijam za poklicno izobraževanje in usposabljanje, hkrati pa je podpirala tudi upravičence do nepovratnih sredstev pri uporabi pravil EU za izvajanje pogodb o dodelitvi nepovratnih sredstev, med drugim za sekundarno oddajo naročil.

Poleg tega Komisija izvaja več pogodb o dodelitvi nepovratnih sredstev v okviru posrednega upravljanja. Izvajalski subjekti, kot so UNDP, EBRD ter organizaciji British Council in Northern Ireland Co-operation Overseas (NI-CO), so ocenjeni na podlagi stebrov in poročajo Komisiji v skladu z ustreznimi okvirnimi sporazumi. Komisija tesno sodeluje pri vsakodnevnem nadzoru teh ukrepov.

Za instrument TAIEX redno spremljanje vključuje srečanja usmerjevalne skupine projekta za pregled, ocenitev napredka in nadaljnje načrtovanje. Logistika instrumenta TAIEX se spremlja prek spletnega sistema upravljanja instrumenta TAIEX.

4.5. Revizija in nadzor

Leta 2017 je služba za notranjo revizijo izvedla revizijo finančnega poslovodenja podporne službe za strukturne reforme, vključno s finančnim poslovodenjem programa pomoči. Cilj revizije je med drugim zajemal ustreznost zasnove in učinkovito izvajanje sistema notranje kontrole za finančno poslovodenje (zakonitost in pravilnost ter učinkovitost finančnega preverjanja). Služba za notranjo revizijo je odkrila nekaj pomanjkljivosti v okolju notranjega nadzora, ki je vzpostavljeno pri razpisnih postopkih, ki potekajo pri izvajanju akcijskega načrta, kot odziv na priporočila službe za notranjo revizijo.

Izvedeni so bili naslednji popravni ukrepi: (i) pred začetkom postopka za oddajo javnega naročila v okviru programa pomoči se analizirajo potrebe na podlagi nove predloge, zasnovane v ta namen, v skladu s tem pa izbere postopek za oddajo javnega naročila; (ii) hkrati so bile pripravljene ustrezne preglednice za nadaljnje spremljanje za spremljanje priprave javnega naročila od objave postopka za oddajo javnega naročila do podpisa pogodbe; (iii) izdane pa so bile tudi smernice za pojasnitev prevladujočih pravil.

4.6. Ocena

Za prihodnjo uvedbo pravnega reda Evropske unije bo treba bistveno izboljšati statistične podatke v turški skupnosti na Cipru.

Novembra 2018 je podporna služba za strukturne reforme sklenila pogodbo za v rezultate usmerjeno spremljanje, namenjeno oživitvi najmanj 16 ukrepov v smislu ustreznosti, učinkovitosti, uspešnosti in trajnostnosti. Ta ji bo pomagala pri spremljanju projektov, ki jih v okviru programa pomoči financira EU, in poročanju o njih. Pregledi v rezultate usmerjenega spremljanja se bodo osredotočali na pogodbe o storitvah in sheme nepovratnih sredstev ter bodo zajemali tekoče in nedavno končane pogodbe. Pogodba o v rezultate usmerjenem spremljanju se bo izvajala še dve leti.

4.7. Informiranje, obveščanje in prepoznavnost

Leta 2018 je bilo skupaj izvedenih 330 ukrepov za prepoznavnost in komunikacijo, od katerih jih je bilo veliko število organiziranih v sodelovanju s predstavništvom Evropske komisije na Cipru. Nekaj glavnih točk v letu 2018: predstavitve na temo „Stanje Unije in prednostne naloge v letu 2018“, festival odprtih vrat, izmenjava informacij o delu organizacij civilne družbe v različnih mestih, delavnice o varnosti hrane, na katerih se je obravnavalo vprašanje, kako podpora EU krepi varnost hrane, in obiski srednješolcev v čistilni napravi v kraju Morphou/Güzelyurt, ki jo je financirala EU. Dan Evrope se je praznoval z veliko prireditvijo na prostem v Nikoziji in dvema koncertoma klasične glasbe na prostem v izvedbi komornega orkestra obeh skupnosti v krajih Lefka/Lefke in Templos/Zeytinlik, ki so privabili več kot 500 udeležencev.

Številni javni dogodki o štipendijah EU za turško skupnost na Cipru, vključno z dogodkom mreženja med študenti in diplomanti v Nikoziji, so bili deležni obsežnega poročanja. Organizirane so bile zaključne slovesnosti za različne projekte kulturne dediščine, vključno s cerkvama sv. Marije Aramejske in sv. Marije Karmelske ter kopenskimi vrati revelina. Zaradi dogodka v kraju Koutsoventis/Güngör, ki je naznanil začetek delovanja novozgrajenega skladišča trdnih odpadkov (druga faza), se je veliko poročalo o podpori EU v turški skupnosti na Cipru v zvezi z ravnanjem s trdnimi odpadki. Prav tako je bila na različnih usposabljanjih v šolah predstavljena podpora EU na področju varnosti v prometu ter zdravja in varnosti pri delu.

Objavljeni sta bili dve pomembni publikaciji, in sicer „2008–2018: 10 Years Working Together For Our Common Heritage – The Technical Committee on Cultural Heritage in Cyprus“ (2000–2018: 10 let sodelovanja za našo skupno dediščino – tehnični odbor za kulturno dediščino na Cipru) in „Aid Programme for the Turkish Cypriot community Selected Stories“ (Izbrane novice o programu pomoči za turško skupnost na Cipru).

4.8. Posvetovanja z vlado Republike Ciper

Organizirana so bila srečanja z vladnimi predstavniki Republike Ciper, predvsem ko so otok obiskali višji uradniki Komisije. Komisija se še naprej zanaša na sodelovanje vlade pri preverjanju lastninskih pravic, redno pa se tudi srečuje s stalnim predstavništvom v Bruslju.

5. ZAKLJUČKI

Komisija še naprej zagotavlja pomoč v okviru uredbe o pomoči, da bi olajšala ponovno združitev Cipra, in sicer tako, da z ukrepanjem v okviru svojih šestih ciljev spodbuja gospodarski razvoj turške skupnosti na Cipru. V letu 2018 je bila pomoč še naprej osredotočena na področja, ki so še posebno težavna glede prihodnje skladnosti s pravnim redom Evropske unije.

Glede na omejene zmogljivosti, omejene človeške in finančne vire ter vrzeli v pripravljenosti na prihodnje uvajanje pravnega reda Evropske unije je treba vzdržnost projektov skrbno preučiti. Rezultati pretekle pomoči in zrelost projektov se bodo stalno upoštevali pri prihodnjem načrtovanju programov. Prizadevanja se bodo še naprej osredotočala na večji vpliv na prednostnih področjih, in sicer z manjšim številom večjih ukrepov.

Komisija je pripravljena, da po potrebi uporabi vire, vključno z viri v okviru programa pomoči, v podporo pogajanjem za rešitev ciprskega vprašanja pod okriljem ZN.